

Süleyman ALIYEV,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
Ali dərəcəli metodist müəllim.

(Əvvəli ötən sayımızda)

Şair, əlbəttə, bu cür mənəvi faciələrə biganə qala bilmir. Onun kişilik haqqında gəldiyi qənaət budur:

Kişi kimi yaşamağın ləzzəti çox, şərəfi çox,
Əvəzində əzabı çox, ağrısı çox, zilləti çox.
KİŞİLƏRİN dar ayaqda olmasa da bir dayağı
Çaqqallarla, tülkülərlə bürünsə də solu, sağı,
Ancaq yenə
Həqiqətdir, halallıqdır KİŞİLƏRİN qıbləğahı,
Haqq yolundan dönlənlərin yox amalı, yox Allahı.
Qaranlıqlar əriyibdir KİŞİLƏRİN ziyasından,
Doğub aydın səhərlər də mərd KİŞİLƏR zəkəsindən.
KİŞİ kimi yaşayanlar KİŞİ adı daşıyıblar,
Tarixlərin yaddaşında tarix kimi yaşayıblar.
“Ağrı” şeirində isə vətən, yurd sevgisi, yurd həsrəti özünü göstərir. Şair bu şeirində əl üstündə nöqtə boyda olan adi bir ləkə yerinə oxucu diqqətini yönəldir. Məqsədsə onun müqabilində saf, təmiz niyyətini müasirlərinə çatdırmaqdır. Bu həm də müəllifin daxili dünyasının necə təlatümlü, necə fırtınalı, necə ağrılı olduğundan xəbər verir. Düzdür, şeir həcm etibarlı ilə o qədər də böyük deyil. Ancaq fikir tutumunda bir həsrət, bir ağrı yükü var. Əl üstündə nöqtə boyda olan qara ləkə yeri diqqət çəkir:

Ancaq bu günədək, bu zamanadək
Kimsə soruşmayıb, kimsə görməyib
Alnıma vurulan qara möhürtek
Zəngəzur ləkəsin, Təbriz ləkəsin,
Borçalı ləkəsin, Dərbənd ləkəsin,
Qarabağ ləkəsin, Kərkük ləkəsin...
İtən torpaqların bitən ləkəsin
Bu başı bəlalı VƏTƏN LƏKƏSİN!!!

İkinci Qarabağ savaşında igid əsgərlərimizin döyüşdə qazandıqları qələbədə ruhlanan şair şanlı ordu-muza “Vur, əsgərim, haqq sənin, həqiqət də səindir!” adlı şeirini ithaf etmişdir. Azərbaycan torpaqlarında tarixi ədalətsizlik nəticəsində öz havadarlarının köməyi ilə dövlət qurmuş şərəfsiz erməniləri lənətləyən şair “Vətən mülkünü Şah İsmayıl tərəri ilə qoruyan” igid, məğrur əsgərlərimizi alqışlayır. “Bu gun Qarabağ havası ilə köklənən” əsgərlərimizi İrəvan xanlığı, Zəngəzur, Göyçə gölü gözlədiyini bildirir:

Qarabağ havasına köklənsən də bu gün sən,
Zəngəzur, Göyçə gölü gözləyir yolunuzu.
İrəvan xanlığının xanlığını qaytarıb
Dola Vətən boynuna o məğrur qolunuzu...
Vur, əsgərim, Vətənin gülsün dağı, aranı!..
Qoy axsın səngər-səngər düşmənin mürdar qanı!..
X.Kərimlinin “Tanrı müjdəsi” kitabında beş poeması toplanmışdır: “Ağrı”, “Bütövlük”, “İnam”, “Təbil” və “Bayrağımı uca qaldır, ana Vətən”

“Ağrı” poemasında müəllif real tarixi həqiqəti oxucuya çatdırır. 1990-cı ildə Sovet İttifaqının qoşun hissələri yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Bakı şəhərinə girmiş və dinc əhaliyə divan tutmuşdur. Daha sonra isə Neftçalada və Lənkəranda əhalini qətlə yetirmişlər. Vətənin azadlığı uğrunda etiraz səslərini ucaldan insanları şəhid etmişlər.

X. Kərimli “Ağrı” poemasını 20 Yanvar şəhidlərinə həsr etmişdir. Burada şairin şəhidə olan dərin və ulvi sevgisi, daxili rəğbət hissi təbii boyalar və emosionallıqla verilmişdir. Onu da qeyd edək ki, bugünkü Azərbaycan şeirinin ən ilhamlı yazarlarından biri olan X. Kərimli “Ağrı” poemasını çox böyük ürək yanığı ilə yazmışdır. Bu poemada şair kiçik bir məqamı diqqətə çatdırır. Ancaq bu məqam nümunəsində böyük

həqiqətləri ortaya qoyur. Çoxlarının gördüyü, ancaq yanından biganə keçdiyi faktları mənalandıra bilir.

Şəhidlərin ildönümü ilə əlaqədar şəhid məzarları yad edilir. Bu məzarlığa kasıb-kusublar da, varlılar da gəliblər.

...Kimi cırır yaxasını
şəhidinin qabağında,
Kimi qardaş harayında,
Kimi ata sorağında.
Kimisi də oğrun-oğrun
göz yaşını qarsalayır,
Kimisi dı feryadıyla
ürəkləri parçalayır...

Ancaq bura gələnlərin arasında bahalı maşınlarda olan “şux geyimli, şax yerişli, vəzifəli, qara niyyətli”lər də var. Onlar məzarlara gül qoyurlar. Tost deyirmiş kimi nitq söyləyirlər. Üzlərində kədər, qəlblərində isə gülüş duyulur. Sanki belə bir reallığı duyan şəhid cəsədləri cana gəlir. Onlara öz fikirlərini söyüylər. Müəllif belə bir vasitə ilə, yəni şəhidləri danışdırmaqla şəhid, şəhidlik, vətən, xalq haqqında öz fikirlərini oxucu ilə bölüşə bilir. Həm də şair poemada real tarixi keçmişimizi varaqalayır, onları tarixi aspektə poetik sözə çevirir. Şəhidlərin dili ilə onları göz önünə gətirir. Cənnət Azərbaycanımızın gözəlliyinə, onun yeraltı və yerüstü sərvətlərinə, suyuna, havasına zaman-zaman göz dikən quduz dövlətlər onu didişdirmiş, parçalamışlar. Əlbəttə, haqq söz deyən bu vətənin əsl sahibləri isə qanlarına qəltan edilmişlər:

Hakim olub neçə illər
bu torpaqda yad üsürlər.
Soyub-soyub talayıblar.

ŞAİRİN KÖNÜL DÜNYASI

Təsədüfə başçıların ucbatından
bu milləti qatma kimi
barmaqlara dolayıblar.
Haqq sözünü deyəndə də
qanlarına bulayıblar.

70 il əsarət altında olan xalq soyulmuş, talanmış, xeyir cildi geyən şərə isə haqq qazandırılmışdır. Qaraya ağ, ağa isə qara deyilmişdir. Kirov və Şaumyan kimi yad üsürlərə ölkəmizdə heykəllər qoyulmuş, onları qıbləğaha çevirmişlər. Razinləri, puqaçovları təbliğ edib yaşatmışlar. Ancaq xalqımızın mərd, mübariz, vətən üçün canından keçən Şah İsmayıl Xətəinin, Cavad xanın adlarının belə çəkilməsinə icazə verilməmişdi. Necə deyərler, ruhları belə çarmıxa çəkilmişdi.

Düzdür, poemada bu kimi məqamlar verilir. Ancaq bunun müqabilində hadisələrin hamısını deyil, onun məğzini – bir sözlə, ən kəsə yolla fikirlərini izah etmiş, hiss və düşüncələrini misralara hopdurmaqla mənəvi gərginlikləri verə bilmişdir. Əlbəttə, bu şairin uğurudur.

Poemada şair oxucuya çatdırmaq istədiyi fikirləri təzadlar üzərində qurmuşdur. Bu da fikirlərin qabarıq şəkildə üzə çıxmasına kömək etmişdir. Bir tərəfdə:

Onun, mənim, bu millətin
dövlətini, sərvətini
vaqon-vaqon, qatar-qatar
yad ellərə sata-sata
hərəsi bir mərtəbəyə yüksəliblər
-deyən şair bədii sualla soruşur:
Belə kefi görən kəslər,
Belə ömür sürən kəslər,
Vətən üçün ölərmə heç?!

Digər tərəfdən isə vətən üçün şəhid olan vətənsəvər kasıb-kusublardır:

Şəhidlik bir nemətdirsə,
Şəhidlik bir qüdrətdirsə,
namusdursa, qeyrətdirsə,
niyə kənar qaçırsınız
bu qeyrətdən, bu nemətdən,
bu şöhrətdən?

Yaxşı baxın, yaxşı baxın
sıramıza, boyumuza,
Kasıb-kusub nəsliyik biz,
Bu torpağın əsliyik biz.
Əlbəttə, əbədiyaşar şərəfli şəhid ömrü və sərvət toplayan şərəfsiz yad üsürlər poemada bir-birinə daban-dabana zidd olaraq verilmişdir. Şəhidlərin fədakarlıq ruhu poemada güclüdür. Onlar Azərbaycanı “dərd

içində solan anam”, “dünəni qan, bu günü qan, hər yerində şəhidistan” adlandırır. Poemanın finalında şəhidlərin alovlu çıxışları sanki xalqı oyadır, onları azadlıq uğrunda mübarizəyə qaldırır. Bunlar şair arzularının dolayısı yolla ifadəsidir. Əlbəttə, əsər uğurlu alınmışdır. İnanırıq ki, oxucular da şairin bu əsərini yüksək qiymətləndirəcəklər. Fəal idrakın məhsulu olan, xalqımızın keşməkeşli tarixindən bəhs edən bu əsəri gələcək nəsillər də sevə-sevə oxuyacaqlar.

Şairin “Bütövlük” poemasında isə Şəhidlər xiyabanında yanan məşəl mənalandırılır. Onu “şəhidlərin özü”, “şəhidlərin səsi”, “şəhid anaların ərzə ürək sözü”, “düşmən zindanlarında hörüklerinden asılan ağ-birçək anaların, süd qoxulu günahsız körpələrin feryadı, ahi” adlandırmaqla yanaşı həm də “düşməni diz çökdürən laçınlı Sultan bəyin, kəlbəcərli aşiq Şəmşirin, Şuşaya ilk daş qoyan Pənah xanın harayı, qisası”, - deyər mənalandırır. Poemada şair xalqı birliyə, yadelliləri öz torpaqlarımızdan qovmağa – bir sözlə, erməni faşist ünsürlərini və onların havadarlarını doğma diyarımızdan rədd etməyə, yeni şəhid məzarlarının salınmaması üçün xalqı bütövlüyə səsləyir.

Şairin istər “Ağrı” istərsə də “Bütövlük” poemaları vətənpərvərlik ruhunda yazılmışdır. Bütövlük dedikdə şair həm də vətən bütövlüyünü, Azərbaycanın özli torpaqlarının bütövlüyünü nəzərdə tutur. Zaman-zaman quduz düşmənlərin ayaqları altında taptalanan torpaqlarımız inanırıq ki, Azərbaycanımızın mərd, mübariz övladlarının fədakarlığı sayəsində gec də olsa, öz doğma sahiblərinə qay-tarılacaq.

X. Kərimlinin “Bütövlük” poemasında xalqımızın tarixi keçmişinin xatırladılması da məhz bununla bağ-

lıdır. Dövr, zaman və cəmiyyətdə baş verən ictimai-siyasi vəziyyət dəyişdikcə insanların şüurunda da dəyişikliklər baş verir. Bax, bu mənada vətənpərvər bir şair kimi X. Kərimlini ulu tarixi keçmişimiz narahat etmişdir. Elə bu səbəbə görə də “Bütövlük” əsərini yazmışdır.

“İnam” poemasını müəllif memar Əcəmi Naxçıvaniyə həsr etmişdir. Onu da qeyd edək ki, XI-XII yüzilliklər Azərbaycan mədəniyyətinin çiçəklənmə dövrü idi. Bu dövrdə yaşayıb-yaratmış dahi şəxsiyyətlərin çoxluğu adamları heyrətə gətirirdi: Qətran Təbrizi, Xətib Təbrizi, Məhsəti Gəncəvi, Xaqani Şirvani, Nizami Gəncəvi... Bax, bu sənət ulduzları içərisində ən parlaq işıq saçarlardan biri də Əcəmi ibn Əbubəkr Naxçıvani idi. Şairin Əcəmi haqqında yazdığı “İnam” poeması həcm etibarlı ilə elə də böyük deyildir. X. Kərimli vermək istədiyi fikirlərini Əcəmi vasitəsi ilə oxucuya çatdırır. Onun əsərdə canlı portretini yaradır. Əcəmini “baxışlarında yerin-göyün ləngəri”, “duruşu, görkəmi mələk camallı”, “gözlərində sevinc, qəlbində qürur” fikirlərini verərək memarı diqqətə çəkir. Həm də onun özünün “Yusif ibn Küseyr” və “Mömünə xatun” türbələri haqqında fikirlərini xatırlatmaqla xalqımızın zəngin tarixi keçmişini göz önünə gətirir. Bəzi məqamları Əcəminin dili ilə verir:

Hər kiçik naxışda, hər dürlü rəngdə,
Vəsv etdim Tanrının möcüzəsini.

Yaxud:
Bir naxışı yüz cür şəkllə salıb,
Yazdım “ləillah-illəllahımı”.

O qədər arayıb axtardım, axır
Naxışlarda tapdım qıbləğahımı.

Şərq aləmində “Şeyx-ül-mühəndis”(mühəndislərin başçısı – S.A.) adlandırılmış Əcəmiyə şair çox yüksək qiymət verir. Çünki Əcəminin özü xalqını çox yüksək qiymətləndirir. Onun yaradıcılıqdakı uğurlarını xalqının ulvi vəziyyətindən gəldiyini bildirir:

Dünyanın incisi bu əməllərim,
Mənim yox, xalqımın ulviyyətidir
Hər naxış, hər kiçik həndəsi fiqur,
Sevən ürəklərin şeiriyyətidir.

Yaxud:
...Çalışdım xalqımın böyüklüyünü
Vəsv edim torpağın, daşın diliylə.
Bu müqəddəs yurdun qəm-kədərini,
Hayqırım aləmə memar əliylə.

Şair öz fikirlərini poetik istedadının gücü ilə verməyi bacarır. Bu da onun dərin düşüncələri ilə sıx sız sız rətdə bağlıdır.

(Davamı var)